

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

ДЕРЖАВНИЙ ЗАКЛАД
„ЛУГАНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені ТАРАСА ШЕВЧЕНКА”

ЯСЬКО Олена Миколаївна

УДК (378.011.3-051:811):004.77 (043.3)

**ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КУЛЬТУРИ
МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ІНОЗЕМНИХ МОВ
ЗАСОБАМИ РЕСУРСУ ІНТЕРНЕТ**

13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Старобільськ – 2017

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано в Державному закладі „Луганський національний університет імені Тараса Шевченка” (м. Старобільськ), Міністерство освіти і науки України.

Науковий керівник – кандидат педагогічних наук, доцент
Федічева Наталія Володимирівна,
ДЗ „Луганський національний університет імені Тараса Шевченка”,
завідувач кафедри східних мов.

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, професор
Волкова Наталія Павлівна,
ПВНЗ „Дніпропетровський університет імені Альфреда Нобеля”,
завідувач кафедри педагогіки та психології;

кандидат педагогічних наук, доцент
Хміль Наталія Анатоліївна,
КЗ „Харківська гуманітарно-педагогічна академія” Харківської обласної ради,
завідувач кафедри інформатики.

Захист дисертації відбудеться 26 травня 2017 р. о 8.30 годині на виїзному засіданні спеціалізованої вченої ради Д 29.053.01 ДЗ „Луганський національний університет імені Тараса Шевченка” за адресою: Луганська обл., м. Рубіжне, вул. Будівельників, 30-в, конференц-зала.

З дисертацією можна ознайомитися в бібліотеці ДЗ „Луганський національний університет імені Тараса Шевченка” за адресою: 92703, м. Старобільськ, пл. Гоголя, 1.

Автореферат розіслано 24 квітня 2017 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

Н. І. Черв’якова

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. Докорінні зміни в політичній та соціально-економічній сферах українського суспільства, становлення нових соціокультурних відносин, трансформація духовних цінностей та ідеалів зумовили формування нової освітньої парадигми, що характеризується інтенсивним розвитком сучасних теоретико-методологічних підходів до процесу професійної підготовки майбутніх педагогів, застосуванням інноваційних педагогічних технологій, спрямованих на формування загальнокультурної компетентності фахівців, комунікативної культури, яка забезпечує гуманізацію взаємодії суб'єктів навчально-виховного процесу.

Актуалізація проблеми формування комунікативної культури майбутніх педагогів, зокрема вчителів іноземних мов, зумовлена низкою чинників: *соціокультурними*, що пов'язані з глобалізацією всіх сфер суспільного життя, міжнародною інтеграцією, зростанням масштабів комунікації та її динаміки, інтенсифікацією ЗМІ та розвитком сучасних засобів міжособистісного спілкування (мобільна телефонія, Інтернет тощо); *педагогічними* – формування світового та європейського освітнього простору, удосконалення вітчизняної системи вищої освіти в контексті становлення єдиного полікультурного освітнього простору, посилення тенденцій щодо гуманізації навчально-виховного процесу та взаємодії всіх його учасників, зростання вимог до рівня загальної та професійної комунікативної культури особистості педагога; *інформаційно-технологічними* – інтенсивний розвиток інформаційних, телекомунікаційних та педагогічних технологій у системі вищої освіти та комунікації в мережі Інтернет, що потребує не лише знання іноземних мов, а й розуміння культур різних народів світу.

У зв'язку з цим у педагогічній теорії та практиці визначено пріоритетні напрями модернізації вищої педагогічної освіти, зокрема професійно-комунікативної підготовки майбутніх учителів іноземних мов, реалізація яких забезпечується впровадженням гуманістичного, культурологічного, особистісно зорієнтованого, компетентнісного, комунікативно-діяльнісного, лінгвістичного підходів. При цьому іноземна мова є потужним розвивальним ресурсом формування загальнокультурної компетентності й комунікативної культури майбутніх учителів іноземної мови.

Аналіз наукового доробку вчених у галузі філософії, соціології, психології, педагогіки та інших наук засвідчив накопичення значного теоретико-методологічного потенціалу, що може слугувати концептуальними засадами формування комунікативної культури майбутніх учителів та розробки відповідної інноваційної практики. Так, у царині філософії знайшли висвітлення проблеми комунікативної культури особистості, осмислення цінності людини, її індивідуальності й самобутності як суб'єкта спілкування (К. Абульханова-

Славська, В. Соловійов, С. Франк, В. Розанов та ін.). Розуміння сутності комунікативної культури як соціально-психологічного механізму та детермінанти розвитку особистості відображено в роботах В. Біблера, М. Кагана, Л. Когана, М. Мамардашвілі, М. Хайдеггера та ін. Становлення комунікативної культури в низці філософських концепцій розглядається як осягнення людиною своєї цілісності шляхом самореалізації в суспільно значущій творчій діяльності (М. Бахтін, М. Бердяєв, Г. Батищев та ін.), універсальний принцип діяльності й розвитку людини (М. Бердяєв, І. Кант та ін.). Філософські праці М. Бахтіна, Е. Гуссерля, О. Лосева, М. Хайдеггера дозволяють розглядати власні зусилля особистості з самовдосконалення як механізм процесу становлення комунікативної культури, що виконує роль внутрішнього регулятора.

Психологічні основи становлення комунікативної культури особистості висвітлено в розвідках Б. Ананьєва, О. Бодальова, С. Братченко, Л. Виготського, О. О. Леонтєва, А. Петровського та ін. У психолого-педагогічних дослідженнях розкрито її сутність, структуру, види, форми, закономірності й механізми здійснення (Г. Андрєєва, В. Кан-Калик, Я. Коломінський, О. О. Леонтєв, Б. Ломов, С. Мойран, Ю. Пассов, Б. Паригін та ін.), проблеми формування комунікативної діяльності майбутніх учителів іноземної мови (Л. Бурман, Л. Гапоненко, Г. Гонтар, І. Копилова, О. Ярова та ін.), комунікативних умінь і навичок (І. Добрянський, В. Кан-Калик, Ю. Пассов, Т. Яковлева та ін.), розвитку комунікативних компетентностей (О. Волченко, Т. Колодько, С. Ніколаєва, Т. Симоненко, Г. Хорошавіна та ін.), комунікативних здібностей студентів (І. Архипова, О. Овчинникова, К. Платонов, О. Солдатченко та ін.).

Проблему формування комунікативної культури всебічно розглянуто в педагогіці (М. Буланова-Топоркова, Н. Волкова, В. Кан-Калик та ін.). Найбільш активно досліджено питання формування комунікативної культури вчителя (Р. Антропова, Р. Бабій, В. Грехнев, І. Зарецька, А. Мудрик, В. Тернова, В. Чернявська та ін.).

Особливе значення для нашого дослідження мають наукові роботи, у яких розглянуто такі явища, як: професійно-педагогічна культура, культура педагогічного спілкування, а також процес їхнього формування (Є. Бондаревська, Н. Волкова, В. Ісаєв, Н. Кузьміна, В. Сластьонін, Т. Волкова, Р. Михалевська, В. Соколова та ін.).

У сучасній соціально-психолого-педагогічній думці культура комунікації репрезентується як необхідне вміння досягти цілей у контактах з іншими людьми, а комунікативна культура при цьому визначається як один із показників рівня фахової підготовки майбутнього спеціаліста (Н. Бутенко, І. Зязюн, О. Виговська, Н. Волкова, В. Давидова, М. Зажирко, І. Когут, Л. Нечипоренко, С. Коваль, Л. Савенкова та ін.).

Чільне місце серед досліджень займають праці, у яких розглянуто актуальні питання професійного становлення вчителів іноземної мови в

контексті їхньої підготовки до професійно-педагогічної комунікації (І. Когут, М. Кучеренко, Л. Коваленко, Н. Васильєва, Н. Пустовойт та ін.).

Аналіз наукових праць засвідчує, що загальні питання професійної підготовки майбутніх учителів у контексті інформатизації освіти, зокрема використання інформаційних і комунікаційних технологій, досліджують такі вчені, як В. Биков, Р. Гуревич, М. Жалдак, К. Власенко, А. Коломієць, Ю. Машбиць, Н. Морзе, І. Роберт, Є. Полат, Л. Панченко, С. Семеріков та ін.; ресурсу Інтернет – О. Войскунський, О. Горошко, А. Жичкіна, Т. Колокольцева, О. Кущенко, Е. Патаракін, Л. Раїцька Л. Халіяпіна та ін.

Проблему формування комунікативної культури майбутніх фахівців освітньої галузі, зокрема вчителів іноземної мови, розкрито в низці дисертаційних робіт. Так, Л. Аухадєєва, С. Знаменська, В. Полторацька схарактеризували питання формування комунікативної культури сучасного педагога в процесі підготовки у ВНЗ; О. Волкова – майбутніх учителів-логопедів; В. Сморгчова – соціальних педагогів; О. Халупо – студентів технічного ВНЗ у процесі вивчення іноземної мови; К. Копйова – іншомовної комунікативної культури майбутнього педагога; Ю. Матвєєва – інформаційно-комунікативної культури засобами іноземної мови. У дисертаціях висвітлено різні шляхи та засоби формування комунікативної культури майбутніх педагогів, зокрема: тренінг педагогічного спілкування (Ю. Ушачова), проектне навчання (Р. Антропова) тощо. Проблему формування комунікативної культури майбутніх учителів іноземної мови в процесі вивчення філологічних дисциплін репрезентовано в дослідженні Д. Трубачової. Проте проблема формування комунікативної культури майбутніх учителів іноземної мови у вищій школі засобами ресурсу Інтернет не знайшла висвітлення в дисертаційних працях, незважаючи на її значущість для теорії і практики професійної освіти.

Аналіз теорії та практики з досліджуваної проблеми дозволив виявити низку *суперечностей* між: вимогами, що ставляться до особистості вчителя іноземних мов, і фактичним рівнем його професійно-комунікативної підготовки в умовах традиційного навчання у ВНЗ; потребою розвитку комунікативної культури в майбутніх учителів іноземних мов і недостатньою розробленістю сучасних педагогічних технологій, що забезпечують її формування; значним потенціалом ресурсу Інтернет щодо формування комунікативної культури в майбутніх учителів іноземних мов та обмеженим використанням його можливостей у процесі становлення комунікативної культури майбутніх учителів іноземних мов у вишах.

Виходячи з актуальності та практичної значущості окресленої проблеми, обрано тему дисертаційної роботи **„Формування комунікативної культури майбутніх учителів іноземних мов засобами ресурсу Інтернет”**.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційну роботу виконано відповідно до комплексної теми кафедри

педагогіки Державного закладу „Луганський національний університет імені Тараса Шевченка” „Освітні технології навчально-виховного процесу в сучасних закладах освіти” (державний реєстраційний номер 0110U000751). Тему узгоджено в Міжвідомчій раді з координації наукових досліджень у галузі педагогіки і психології в Україні (протокол № 2 від 30.03.2010 р.).

Об’єкт дослідження – процес формування комунікативної культури майбутніх учителів іноземних мов у ВНЗ.

Предмет дослідження – педагогічна технологія формування комунікативної культури майбутніх учителів іноземних мов засобами ресурсу Інтернет у процесі фахової підготовки.

Мета дослідження – науково обґрунтувати, розробити та експериментально перевірити педагогічну технологію формування комунікативної культури майбутніх учителів іноземних мов засобами ресурсу Інтернет у процесі фахової підготовки у ВНЗ.

Гіпотеза дослідження. Процес формування комунікативної культури майбутніх учителів іноземних мов засобами ресурсу Інтернет набуде ефективності за умови розробки та впровадження відповідної педагогічної технології, яка репрезентується системно-функційною єдністю концептуального, ціле-результативного, суб’єктного, змістового, інструментального компонентів; забезпечує поетапну реалізацію процесу розвитку взаємопов’язаних складників комунікативної культури як цілісного інтегративного професійно значущого утворення в структурі особистості фахівця; ґрунтується на інформаційно-комунікаційних засадах підготовки майбутніх учителів іноземних мов до професійно-педагогічної комунікації засобами ресурсу Інтернет; характеризується спрямованістю на формування комунікативної культури майбутніх учителів іноземних мов, що забезпечує розвиток соціально-професійної мобільності педагога, успішну адаптацію до мережевих професійних спільнот учителів іноземних мов, достатній рівень готовності до ефективної професійно-педагогічної комунікації.

Відповідно до предмета, мети й сформульованої гіпотези визначено такі **завдання дослідження:**

1. На основі міждисциплінарного аналізу наукової літератури розкрити сутність феномену комунікативної культури вчителя іноземної мови та зміст її структурних компонентів.

2. Схарактеризувати педагогічний (розвивальний) потенціал ресурсу Інтернет як засобу формування комунікативної культури майбутніх учителів іноземних мов.

3. Змоделювати та науково обґрунтувати педагогічну технологію формування комунікативної культури майбутніх учителів іноземних мов засобами ресурсу Інтернет.

4. Дослідити стан сформованості комунікативної культури майбутніх учителів іноземних мов на основі визначених критеріїв та показників.

5. Експериментально перевірити ефективність педагогічної технології формування комунікативної культури майбутніх учителів іноземних мов засобами ресурсу Інтернет у процесі фахової підготовки.

Теоретико-методологічну основу становлять: положення особистісно-діяльнісного (А. Брушлинський, Л. Виготський, О. М. Леонт'єв, П. Гальперін), компетентнісного (В. Байденко, Н. Бібік, Е. Зеєр, І. Зимня, О. Овчарук, А. Хуторської), культурологічного (А. Валицька, І. Ісаєв), технологічного (В. Беспалько, М. Кларін, Г. Селевко, М. Чошанов, А. Уман) підходів; філософські положення інформатизації суспільства (Р. Абдєєв, Д. Белл, М. Кастельс, М. Маклюєн, Р. Масленников, Е. Тоффлер); теоретичні концепції щодо сутності комунікативної культури як філософського та соціально-психологічного феномену (В. Біблер, М. Каган, О. О. Леонт'єв, М. Мамардашвілі, Л. Петровська); теоретико-методичні аспекти формування комунікативної культури особистості (Н. Бордовська, І. Зарецька, С. Знаменська, О. О. Леонт'єв, Т. Шибутані); наукові положення щодо: теорії та практики професійної підготовки майбутніх учителів (І. Зязюн, О. Дубасенюк, В. Сластьонін), професійної підготовки учителів іноземних мов (А. Бердичевський, І. Бім, Н. Гальскова, С. Ніколаєва, Ю. Пассов, Н. Федічева), теорії підготовки майбутніх учителів до професійно-педагогічної комунікації (Р. Антропова, Н. Бутенко, Н. Волкова, Б. Головін, В. Кан-Калик, І. Тернова); теоретико-методичні засади сучасних освітніх технологій (І. Дичківська, М. Левіна, О. Пехота, С. Сисоєва, Д. Чернілевський), інформатизації системи освіти (В. Биков, М. Бухаркіна, Ю. Машбиць, Н. Морзе, Є. Полат, Л. Панченко, С. Семеріков), теоретико-методичні засади використання інтернет-ресурсів у викладанні іноземної мови (О. Вільшинецька, Є. Полат, С. Титова, В. Тузлукова, О. Фасцова), принципи моделювання в педагогічній сфері (О. Дахін, В. Докучаєва).

Для розв'язання поставлених завдань використано такі **методи дослідження**: *теоретичні* – аналіз наукової літератури для розкриття сутності феномену комунікативної культури вчителя іноземної мови; систематизація концептуальних положень з метою визначення теоретичного підґрунтя для розробки педагогічної технології формування комунікативної культури майбутніх учителів іноземних мов засобами ресурсу Інтернет; аналіз та узагальнення наукових положень для характеристики потенціалу ресурсу Інтернет як засобу формування комунікативної культури майбутніх учителів іноземних мов; контент-аналіз навчально-методичного забезпечення процесу підготовки майбутніх учителів іноземних мов для з'ясування основних підходів до розв'язання проблеми дослідження; моделювання з метою розробки теоретичної моделі зазначеної педагогічної технології; *емпіричні*:

спостереження, анкетування й тестування студентів, експертна оцінка для визначення стану та особливостей процесу формування комунікативної культури майбутніх учителів іноземних мов засобами ресурсу Інтернет; педагогічний експеримент для перевірки ефективності розробленої педагогічної технології; *методи математичної статистики* для визначення статистичної значущості отриманих у ході експерименту результатів.

Експериментальна база дослідження. Дослідно-експериментальну роботу проведено на базі ДЗ „Луганський національний університет імені Тараса Шевченка”, ДВНЗ „Донбаський державний педагогічний університет” (м. Слов’янськ), Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка, ПВНЗ „Краматорський економіко-гуманітарний інститут”. Усього на різних етапах дослідно-експериментальної роботи взяли участь 242 студенти та 32 викладачі ВНЗ.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в такому: *вперше* науково обґрунтовано й розроблено педагогічну технологію формування комунікативної культури майбутніх учителів іноземних мов засобами ресурсу Інтернет, яка характеризується системно-функційною єдністю компонентів (концептуального, ціле-результативного, суб’єктного, змістового, інструментального), поетапною реалізацією процесу розвитку взаємопов’язаних складників комунікативної культури як цілісного інтегративного професійно значущого утворення в структурі особистості фахівця, що ґрунтується на інформаційно-комунікаційній парадигмі як провідному принципі підготовки майбутніх учителів іноземних мов до професійно-педагогічної комунікації засобами ресурсу Інтернет та забезпечує сформованість достатнього рівня готовності майбутніх учителів іноземних мов до ефективної професійно-педагогічної комунікації; *удосконалено:* зміст, форми та методи формування комунікативної культури майбутніх учителів іноземних мов; навчально-методичне забезпечення використання ресурсу Інтернет для формування комунікативної культури майбутніх учителів іноземних мов у процесі фахової підготовки; *набули подальшого розвитку наукові уявлення* про сутність комунікативної культури майбутнього вчителя іноземної мови в індивідуальному, міжкультурному та професійному аспектах; засоби ресурсу Інтернет та шляхи їхнього використання в процесі формування іншомовної комунікативної компетентності та її компонентів (мовленнєвого, дискурсивного, мовного, соціокультурного, компенсаторного й освітньо-пізнавального) як важливої умови становлення комунікативної культури вчителя іноземних мов; критерії та показники сформованості індивідуального, міжкультурного та професійного складників комунікативної культури зазначеної категорії фахівців.

Практичне значення одержаних результатів полягає в їх достатній готовності до впровадження в навчально-виховний процес ВНЗ розробленої педагогічної технології формування комунікативної культури майбутніх

учителів іноземних мов засобами ресурсу Інтернет, розроблено комплекс вправ з використання ресурсу Інтернет (автентичні тексти, електронна пошта, чат, матеріали з Вікіпедії, YouTube, вебінари, блоги, e-mail дискусійні групи, тижневі інформаційні бюлетені з проблем комунікативної культури, Skype, телекомунікаційні проекти); діагностичного комплексу для визначення рівнів сформованості комунікативної культури майбутніх учителів іноземних мов у процесі фахової підготовки засобами ресурсу Інтернет.

Результати дослідження можуть бути використані в процесі професійної підготовки майбутніх учителів різних спеціальностей, в освітньому процесі навчальних закладів різного рівня, що здійснюють підготовку фахівців педагогічних спеціальностей; у системі післядипломної педагогічної освіти; у самоосвітній діяльності студентів.

Результати дослідження **впроваджено** в навчально-виховний процес ДЗ „Луганський національний університет імені Тараса Шевченка” (м. Старобільськ) (довідка про впровадження № 303 від 31.10.2014), ДВНЗ „Донбаський державний педагогічний університет” (м. Слов’янськ) (довідка про впровадження № 68-13-1085 від 20.11.2013), ПВНЗ „Краматорський економіко-гуманітарний інститут” (довідка про впровадження № 552 від 22.04.2016), Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка” (довідка про впровадження № 645 від 25.05.2016).

Апробація результатів дослідження. Основні положення та результати дисертаційної роботи було викладено на науково-практичних конференціях різного рівня: *Міжнародних – „Досягнення вищої школи”* (Софія, Болгарія, 2011), *„Європейська наука XXI століття”* (Перемишль, Польща, 2012), *„Теоретико-прикладні аспекти розвитку психології і педагогіки в Україні і за кордоном”* (Одеса, 2012), *„Проблеми та шляхи удосконалення педагогічних та психологічних наук”* (Львів, 2013), *„Сучасні тенденції та фактори розвитку педагогічних та психологічних наук”* (Київ, 2014); *Всеукраїнських: „Україна наукова”* (Миколаїв, 2011), *„Наукові дослідження”* (Миколаїв, 2011), *„Педагогіка та психологія: традиції та інновації”* (Харків, 2012); було обговорено на засіданнях кафедри практики мовлення, кафедри англійської філології та кафедри педагогіки ДЗ „Луганський національний університет імені Тараса Шевченка” (2011 – 2016 рр.).

Публікації. Основні результати дослідження висвітлено в 17 одноосібних публікаціях автора, з них 5 – у наукових фахових виданнях України, одна публікація – у зарубіжному періодичному виданні.

Структура дисертації. Дисертація складається зі вступу, двох розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків, списку використаних джерел (362 найменування, з них 51 – іноземною мовою) і 6 додатків на 101 сторінці. Робота містить 20 таблиць та 12 рисунків. Загальний обсяг дисертації – 306 сторінок.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** обґрунтовано актуальність обраної теми, визначено об'єкт, предмет, мету, сформульовано гіпотезу й завдання, розкрито наукову новизну й практичну значущість дисертаційної роботи, визначено теоретико-методологічні засади та методи дослідження, наведено дані про апробацію його результатів.

У першому розділі – „**Теоретичні засади формування комунікативної культури майбутніх учителів іноземних мов засобами ресурсу Інтернет**” – представлено результати аналізу феномену комунікативної культури особистості; визначено сутність, структуру та особливості формування комунікативної культури майбутніх учителів іноземної мови; розкрито педагогічний потенціал ресурсу Інтернет як засобу формування комунікативної культури студентів; науково обґрунтовано педагогічну технологію формування комунікативної культури майбутніх учителів іноземних мов засобами ресурсу Інтернет.

Переосмислення педагогічної освіти з погляду культурологічного підходу висвітлює спектр нових проблем, пов'язаних із професійно-особистісним становленням майбутнього вчителя як суб'єкта загальної та професійної культури. Реалізація цього підходу актуалізує культуротворчі функції вищої школи, характеризується переходом на нові педагогічні технології, орієнтовані на варіативність, індивідуально-творчі форми й методи підготовки майбутніх педагогів, використання інноваційних, зокрема інформаційно-комунікативних, засобів. При цьому вона постає як інститут розширеного відтворення і трансляції культури, забезпечує вихід за межі нормативної діяльності вчителя, здатність створювати й передавати цінності, стимулювати особистісно-професійний розвиток фахівця.

Поліаспектний аналіз теоретичних засад формування комунікативної культури майбутніх учителів іноземної мови зумовив необхідність звернення до понять „культура”, „комунікація”, „спілкування”, „професійно-педагогічна комунікація”, „педагогічна культура”, „професійна культура педагога”. За результатами теоретичного аналізу встановлено, що комунікативна культура педагога трактується як: діалогічний процес передачі інформації від суб'єкта до суб'єкта (Л. Виготський, О. О. Леонтьєв, М. Лісіна та ін.), засіб переходу від сцієнтичної парадигми до парадигми „виращування здібностей” (М. Бахтін, В. Біблер, М. Каган та ін.), якість особистості (М. Лимонова, В. Соколова), один із важливих складників загальної та професійно-педагогічної культури (Є. Бондаревська, В. Грехнев, В. Кан-Калик, Г. Максимова, М. Рудь та ін.).

Комунікативну культуру тривалий час розглядали як сукупність норм, правил, що регулюють процес спілкування. Це, безумовно, значущі характеристики, але вони не дозволяють представити феномен дослідження в усій суперечливості й різноманітті його структурних та функційних компонентів. У вирішенні проблеми формування комунікативної культури

важливий не лише факт оволодіння культурно-педагогічною спадщиною, а й включення педагога як суб'єкта культури, як носія рефлексивно-свідомого ставлення до світу цінностей у процес інноваційної діяльності зі створення й упровадження педагогічних інновацій. Самореалізація особистості в педагогічній діяльності, вироблення на цій основі індивідуально-творчої педагогічної системи, постійне прагнення до педагогічного пошуку й самовдосконалення становлять основні напрями формування комунікативної культури, актуалізують проблему формування комунікативної культури педагога.

Проблеми формування комунікативної культури майбутніх учителів мають розглядатися в контексті загальної теорії *професійно-педагогічної комунікації* (Н. Волкова, В. Кан-Калик, С. Троянська та ін.), яка представлена як система безпосередніх чи опосередкованих зв'язків і взаємодій педагога, що реалізуються за допомогою і вербальних, і невербальних засобів, а також засобів комп'ютерної комунікації з метою взаємного обміну інформацією, моделювання та управління процесом комунікації, регуляції професійно-педагогічних відносин.

Отже, комунікативна культура вчителя репрезентується як компонент загальної та професійно-педагогічної культури, сукупність знань, умінь та комунікативних якостей особистості, що дозволяє встановлювати суб'єкт-суб'єктну взаємодію із учнями та ефективно організовувати навчально-виховний процес, регулювати комунікативну діяльність у процесі вирішення педагогічних завдань. Особливого значення для комунікативної культури вчителя набувають уміння та навички визначення й реалізації комунікативних завдань, моделювання комунікативної взаємодії, перцептивні здібності, здатність до співпереживання, а також культура комунікації в інтернет-середовищі.

Особливості професійної діяльності вчителя іноземних мов зумовлені специфікою іншомовного міжособистісного спілкування, полікультурного середовища, соціокультурної компетентності та посередницької функції вчителя в міжкультурній комунікації (А. Бердичевський, Н. Гальскова, С. Ніколаєва, Ю. Пассов, Н. Федічева та ін.)

Комунікативна культура майбутнього вчителя іноземної мови розглядається як вид професійно-педагогічної культури, багатокомпонентне особистісне утворення, що інтегрує особистісно-ціннісний, когнітивний та технологічний аспекти, які реалізуються в індивідуальному, предметному і професійному контекстах комунікативної діяльності педагога. Функціями комунікативної культури вчителя іноземних мов визначено такі: інформаційну, соціально-перцептивну, інтегративну, інтерактивну, соціокомунікативну, регулятивну, самопрезентаційну, психотерапевтичну.

З урахуванням сутнісних ознак комунікативної культури майбутнього вчителя іноземних мов, її функцій, специфіки професійної діяльності вчителів іноземної мови визначено такі структурні компоненти досліджуваного феномену: *особистісно-ціннісний* (відображає сукупність ціннісних орієнтацій майбутнього вчителя, ставлення до культури іншого народу як до системи цінностей тощо), *когнітивний* (передбачає розвиток мовної, мовленнєвої та соціокультурної компетенцій, культури усного та писемного мовлення іноземною мовою, оволодіння лексичною та граматичною сторонами мови, а також розвиток іншомовних комунікативних умінь у чотирьох основних видах мовленнєвої діяльності (говорінні, письмі, читанні, аудіюванні) та *технологічний* (вирішення сукупності комунікативних завдань з аналізу, мети й планування, організації, оцінки та корекції педагогічної взаємодії). Відповідно зазначені компоненти репрезентують реалізацію індивідуального, предметного й професійного контекстів комунікативної діяльності вчителя іноземних мов.

Виявлено педагогічного потенціалу ресурсів Інтернет як засобу формування комунікативної культури майбутніх учителів іноземних мов спирається на концептуальні положення філософії інформаційного суспільства (Р. Абдеєв, Д. Белл, М. Кастельс, М. Маклюен, Р. Масленников, Е. Тоффлер, М. Хайм та ін.), інтернет-комунікації як тренду розвитку суспільства (С. Барнес, С. Кінг, Р. Тейлор; О. Горошко, А. Жичкіна, Т. Колокольцева, Е. Патаракін, Л. Халіяпіна та ін.), культури інтернет-комунікації (О. Куценко), соціально-психологічних чинників впливу Інтернету на особистість (О. Войскунський, А. Жичкіна, Ю. Кузнецова, А. Лучинкіна та ін.), інформатизації освіти загалом та педагогічної освіти зокрема (В. Биков, Ю. Машбиць, Н. Морзе, Є. Полат, Л. Панченко, С. Семеріков та ін.), теорії та практики медіа-освіти та формування медіа-культури (О. Баранов, О. Волошенюк, Н. Кирилова, В. Різун, О. Федоров та ін.). Основними *функціями Інтернету* в соціальному та професійному розвитку людини й суспільства визначено такі: інформаційну, ціннісно-регуляторну, соціальну, комунікативну, посередницьку, гедоністично-розважальну, креативну та ін.

Аналіз наукової літератури засвідчує наявність варіативних, іноді протилежних позицій щодо ролі Інтернету в різних сферах життєдіяльності суспільства. З одного боку, Інтернет розглядають як засіб глобалізації світу, „розширення та відкриття світу”, організації освітньої та професійної діяльності, конструювання ідентичності за власним вибором завдяки швидкості доступу до інформаційного простору та можливостям інтернет-комунікації, а також як простір для творчої самореалізації, з іншого – унаслідок тотальної доступності інформації, інформаційної надлишковості формується кліпова свідомість (Ф. Гіренок, Т. Семеновських та ін.), виникає небезпека інтернет-адикцій, кібербулінгу та інформаційно-психологічного маніпулювання тощо. Амбівалентність впливу Інтернету на людину пов'язана також, з одного боку, із

послабленням здатності до концентрації, з іншого – формуванням навичок інтелектуальних дій в умовах багатозадачності. Цифрова повсякденність, яку детермінує Інтернет, зумовлює виникнення таких явищ, як: квазісамотність, фабінг (звичка до постійного звернення до мобільних пристроїв), торент-читання (спосіб одночасного читання кількох текстів), лайфлогінг як соціальний ритуал (прагнення фіксувати кожну мить свого життя в цифровому форматі), овершеринг як схильність до надлишкової демонстрації власного життя та ін.

В умовах інформаційного суспільства одним із основних джерел отримання інформації в сучасному світі є засоби масової інформації, а також інтернет-ресурси, що становлять сукупність інтегрованих програмно-апаратних та технічних засобів, а також інформації, призначеної для публікації в мережі Інтернет, яка відображається у відповідній текстовій, графічній або звуковій формах. Відповідно в контексті формування комунікативної культури майбутнього вчителя іноземних мов особливої актуальності набувають *комунікативні інтернет-ресурси* (автентичні тексти, електронна пошта, чати, матеріали з Вікіпедії, YouTube, вебінар, блог, e-mail дискусійні групи, Skype, щотижневий інформаційний бюлетень з комунікативної культури, веб-квест, телекомунікаційний проект).

На підставі технологічного підходу в освіті (В. Беспалько, В. Монахов, А. Уман, В. Юдін та ін.), загальної теорії педагогічних технологій (М. Кларін, Г. Селевко, М. Чошанов та ін.) педагогічну технологію формування комунікативної культури майбутніх учителів іноземних мов засобами ресурсу Інтернет представлено як процес взаємодії викладачів іноземної мови зі студентами, спрямований на наукове проектування та поетапну реалізацію комплексу засобів, які гарантують успіх і є адекватними індивідуальному, предметному та професійному аспектам комунікативної культури.

Розроблена технологія репрезентується системно-функційною єдністю концептуального, ціле-результативного, суб'єктного, змістового, інструментального компонентів. Концептуальною основою технології є особистісно зорієнтована парадигма на загальнопедагогічному рівні та комунікаційно-інформаційна парадигма на локально-педагогічному рівні. У межах інструментального компонента технології передбачено три етапи формування комунікативної культури майбутніх учителів іноземних мов засобами ресурсу Інтернет відповідно до рівнів засвоєння навчального матеріалу (репродуктивний, творчо-пошуковий, креативний).

У другому розділі – **„Експериментальна перевірка педагогічної технології формування комунікативної культури майбутніх учителів іноземних мов засобами ресурсу Інтернет”** – наведено результати діагностики вихідного рівня сформованості комунікативної культури майбутніх учителів іноземної мови, схарактеризовано процес упровадження та представлено аналіз

результатів експериментальної перевірки ефективності розробленої педагогічної технології.

Діагностика сформованості комунікативної культури майбутніх учителів іноземної мови на констатувальному етапі експерименту передбачала визначення сукупності критеріїв та відповідних показників її сформованості: *індивідуальний* (бажання підвищити рівень комунікативної культури, знання особливостей процесу спілкування, сформованість комунікативних умінь); *предметний* (інтерес до процесу міжкультурного спілкування, знання особливостей міжкультурного спілкування, уміння обирати засоби спілкування, адекватні ситуації) та *професійний* (інтерес до майбутньої професії, знання особливостей педагогічного спілкування, уміння вирішувати комунікативні завдання в педагогічному процесі). З урахуванням критеріїв та показників розроблено й здійснено змістове наповнення *рівнів* сформованості комунікативної культури майбутніх учителів іноземних мов (*високий, середній, низький*).

За результатами констатувального етапу експерименту встановлено, що переважна більшість студентів спеціальності „Іноземна мова” мають низький та середній рівні сформованості комунікативної культури; у процесі комунікативної діяльності стикаються з широким спектром утруднень, це негативно позначається на процесі формування комунікативної культури, професійному становленні загалом.

Ефективність розробленої технології формування комунікативної культури майбутніх учителів іноземних мов засобами ресурсу Інтернет перевірено в ході формувального етапу педагогічного експерименту, у якому взяли участь студенти ЕГ – 127 осіб та КГ – 115.

Формувальний етап дослідно-експериментальної роботи реалізовано в три етапи (підготовчий, основний та заключний). На *підготовчому* етапі здійснено розробку навчально-методичного забезпечення технології формування комунікативної культури майбутніх учителів іноземних мов засобами ресурсу Інтернет, зокрема добір автентичних текстів, представлених на різних ресурсах Інтернет, з урахуванням відповідних принципів (типовості, лексико-фразеологічної автентичності, граматичної автентичності, функційності), та складання веб-каталогів таких текстів та покликань на матеріали YouTube.

На *основному* етапі формувального експерименту здійснено впровадження педагогічної технології формування комунікативної культури майбутніх учителів іноземних мов засобами ресурсу Інтернет.

Розроблена технологія передбачає формування комунікативної культури майбутніх учителів іноземної мови впродовж трьох *етапів* (репродуктивний, творчо-пошуковий та креативний) на основі комплексу вправ із використанням засобів ресурсу Інтернет, добір яких для кожного етапу здійснено на основі принципів доступності, послідовності та комплементарності. На *репродуктивному* етапі (студенти 2 курсу факультету іноземних мов) здійснено роботу з

Вікіпедією, матеріалами електронних бібліотек, що містять автентичні тексти (вправи на встановлення інформаційної рівноваги „Інформаційна мозаїка”, кодування тексту в різних знакових системах, пошук автентичних текстів за фрагментами, складання питань за текстами); електронною поштою та чатами, що дозволило організувати іншомовне спілкування з носіями мови, суттєво розширити коло комунікації, сприяло розвитку вмінь визначати й вирішувати комунікативні завдання та обирати адекватні засоби спілкування тощо. Вибір тем для організації інтернет-комунікації здійснено з урахуванням результатів досліджень таких науковців, як Н. Федічева, Г. Андерсон, К. Марк, Д. Шелбі та ін., що передбачало звернення до проблем прав людини, екології, соціально-економічних проблем (соціальна нерівність, толерантність, суспільство споживання тощо). Особливу увагу на цьому етапі приділено формуванню навичок мережевого етикету (*нетикету*).

На другому – *творчо-пошуковому* – етапі (студенти 3 курсу) використано такі ресурси, як YouTube, вебінари, e-mail дискусійні групи та блоги. У контексті досліджуваної проблеми вебінар дозволяє формувати навички усного мовлення та інтерактивного спілкування, установлення зворотного зв'язку, командної роботи тощо. Використання блогів (вправи на виявлення й зіставлення думок, позицій, підбір і пред'явлення аргументації) сприяє розвитку навичок читання та письма, стимулює онлайн-дискусії тощо.

Креативний етап (студенти 4 курсу) передбачав залучення студентів до телекомунікаційних проектів; організацію веб-квестів із використанням ресурсів Інтернету, роботу з телекомунікаційними проектами („Міжкультурна комунікація та вивчення іноземних мов”, „Роль комунікативної культури вчителя в педагогічному процесі”); використання Skype (моделювання та репрезентація студентами фрагмента заняття та його проведення в режимі реального часу з іншими студентами, наприклад, з таких тем, як: „Спілкування між студентами та викладачами: на що потрібно звернути особливу увагу”, „Комунікативна культура та міжкультурна комунікація” тощо); організацію дискусій за матеріалами щотижневого інформаційного бюлетеня з комунікативної культури (засновник – Тарун Пател, університет Charotar University of Science&Technology). З урахуванням особливостей сучасної студентської аудиторії як представників „цифрових аборигенів” (М. Пренскі) використання веб-квестів як формату заняття з орієнтацією на розвиток пізнавальної, дослідницької діяльності студентів, на якому основна частина інформації добувається через ресурс Інтернет, набуває особливої актуальності. Творчий процес перетворення інформації з різних джерел сприяє розвитку мислення, аналітичних здібностей та комунікативної культури.

На *заключному* етапі формувального експерименту здійснювалося оцінювання ефективності технології формування комунікативної культури майбутніх учителів іноземних мов засобами ресурсу Інтернет згідно з розробленими

критеріями та показниками. Результати експериментальної роботи наведено в таблиці 1.

Представлені результати свідчать, що внаслідок запровадження розробленої технології в ЕГ суттєво зменшився відсоток студентів з низьким рівнем комунікативної культури й суттєво збільшилися відсотки студентів із середнім і високим рівнем, натомість як у КГ відбулися певні позитивні зміни в рівні сформованості комунікативної культури, але ці зміни не завжди є статистично значущими.

Таблиця 1

Рівні сформованості комунікативної культури майбутніх учителів іноземних мов (до й після експерименту у %)

Критерії	Рівні	КГ до	КГ після	ЕГ до	ЕГ після
Індивідуальний	Високий	13,5	13,9	13,0	29,3
	Середній	69,0	70,4	69,3	63,2
	Низький	17,5	15,7	17,7	7,5
Предметний	Високий	14,2	15,0	14,5	27,5
	Середній	67,1	67,8	67,6	65,2
	Низький	18,7	17,2	17,9	7,2
Професійний	Високий	14,0	14,8	14,2	26,9
	Середній	68,5	69,6	68,2	66,4
	Низький	17,5	15,6	17,6	6,8

Після експерименту розподіл студентів ЕГ за рівнями сформованості досліджуваних аспектів суттєво відрізняється в кращий бік від аналогічного розподілу студентів КГ ($\chi^2_{\text{емп.}} = 10,04$; 9,99 та 8,19 відповідно до кожного аспекту; $\chi^2_{\text{крит.}} = 5,99$ відповідно до кожного аспекту). Використання критерію Пірсона χ^2 дозволило встановити статистичну значущість результатів експериментальної роботи ($p \leq 0,05$).

Теоретичний аналіз проблеми й одержані результати дослідно-експериментальної роботи дозволяють зробити такі **висновки**:

У дисертації наведено теоретичне узагальнення та практичне вирішення проблеми формування комунікативної культури майбутніх учителів засобами ресурсу Інтернет, що виявляється в розробці, обґрунтуванні та впровадженні в процес формування комунікативної культури майбутніх учителів відповідної технології.

1. Теоретичний аналіз наукових досліджень свідчить, що завдання формування комунікативної культури майбутніх учителів іноземних мов у вітчизняній вищій школі поки не можна вважати вирішеним. Однією з причин цього є відсутність цілісної теорії становлення комунікативної культури вчителя

засобами ресурсу Інтернет на технологічному рівні. Однак на сьогодні склалася певна наукова база ідей у філософії, соціології, психології, педагогіці, що слугує підґрунтям для визначення концептуальних засад технологічної підтримки становлення комунікативної культури в майбутніх учителів іноземних мов. Методологічною основою вирішення проблеми становлення та розвитку комунікативної культури вчителя визначено сучасну культурологічну теорію, яка визначає соціально-психолого-педагогічну парадигму професійно-педагогічної комунікації.

2. На основі аналізу понятійно-категорійної бази дослідження (поняття „культура”, „комунікація”, „спілкування”, „професійно-педагогічна комунікація”, „педагогічна культура”, „професійна культура педагога”), сучасних наукових підходів до визначення сутності комунікативної культури педагога, з урахуванням особливостей професійної діяльності вчителів іноземних мов визначено ключове поняття дослідження: *комунікативна культура майбутнього вчителя іноземної мови* – це вид професійно-педагогічної культури, багатокомпонентне особистісне утворення, що інтегрує особистісно-ціннісний, когнітивний та технологічний аспекти, які реалізуються в індивідуальному, предметному і професійному контекстах комунікативної діяльності педагога.

Визначено такі функції комунікативної культури вчителя іноземних мов, як: інформаційна, соціально-перцептивна, інтегративна, інтерактивна, соціокомунікативна, регулятивна, самопрезентаційна, психотерапевтична.

З урахуванням сутнісних ознак комунікативної культури майбутнього вчителя іноземних мов, її функцій, специфіки професійної діяльності вчителів іноземної мови виокремлено структурні компоненти досліджуваного феномену – особистісно-ціннісний, когнітивний, технологічний, які репрезентують реалізацію індивідуального, предметного й професійного контекстів комунікативної діяльності вчителя іноземних мов.

3. В умовах інформатизації сучасного суспільства особливого значення набувають засоби масової комунікації, зокрема інтернет-ресурси як необхідний інструмент професійної підготовки майбутніх учителів. Інтернет-ресурси становлять сукупність інтегрованих програмно-апаратних та технічних засобів, а також інформації, призначеної для публікації в межах Інтернету, яка відображена в певній текстовій, графічній або звуковій формах.

4. Технологічна парадигма підготовки майбутніх учителів до професійно-педагогічної комунікації в поєднанні із засобами масової комунікації дозволила в рамках досліджуваної проблеми обґрунтувати й розробити відповідну технологію формування комунікативної культури майбутніх учителів іноземних мов засобами ресурсу Інтернет як процесу взаємодії викладачів іноземної мови зі студентами, спрямованого на наукове проєктування та поетапну реалізацію комплексу засобів, які гарантують успіх і є адекватними індивідуальному, предметному та професійному аспектам комунікативної культури. Розроблена

технологія репрезентується системно-функційною єдністю концептуального, ціле-результативного, суб'єктного, змістового, інструментального компонентів.

У межах інструментального компонента технології передбачено три етапи формування комунікативної культури майбутніх учителів іноземних мов засобами ресурсу Інтернет відповідно до рівнів засвоєння навчального матеріалу (репродуктивний, творчо-пошуковий, креативний).

5. В основу діагностики сформованості комунікативної культури майбутніх учителів іноземних мов покладено такі критерії, як: *індивідуальний* (бажання підвищити рівень комунікативної культури, знання особливостей процесу спілкування, сформованість комунікативних умінь); *предметний* (інтерес до процесу міжкультурного спілкування, знання особливостей міжкультурного спілкування, уміння обирати засоби спілкування, адекватні ситуації) та *професійний* (інтерес до майбутньої професії, знання особливостей педагогічного спілкування, уміння вирішувати комунікативні завдання в педагогічному процесі) та відповідні рівні (високий, середній, низький).

6. Упровадження технології формування комунікативної культури майбутніх учителів іноземних мов засобами ресурсу Інтернет здійснювалося в три етапи: репродуктивний (зі студентами 2 курсу); творчо-пошуковий (зі студентами 3 курсу); креативний (зі студентами 4 курсу) на основі комплексу вправ з використанням засобів ресурсу Інтернет (Вікіпедія, автентичні тексти, електронна пошта, чати, e-mail дискусійні групи, блог, YouTube, вебінар, щотижневий інформаційний бюлетень з комунікативної культури, веб-квест, Skype, телекомунікаційний проект), добір яких для кожного етапу здійснено на основі принципів доступності, послідовності та комплементарності.

7. Результати формувального етапу експерименту засвідчили істотне зростання рівня сформованості комунікативної культури в експериментальних групах, де перевірялася педагогічна технологія формування комунікативної культури майбутніх учителів іноземних мов засобами ресурсу Інтернет.

Дослідження довело доцільність формування не окремих сторін, а взаємопов'язаних компонентів комунікативної культури як цілісного та значущого явища у структурі особистості, що визначає весь комплекс компонентів професійної спрямованості, успішної професійної діяльності, а також швидкість та безболісність процесу соціально-професійної адаптації.

Результати дослідження не вичерпують усієї повноти поставленої проблеми й не претендують на всебічне розкриття багатогранної проблеми формування комунікативної культури майбутніх учителів. Подальшого розгляду потребують питання вивчення впливу інших ресурсів Інтернету, зокрема соціальних мереж, на формування комунікативної культури майбутніх учителів іноземних мов та використання позитивних його елементів у педагогічній системі вишів.

Основні результати дослідження відображено в таких публікаціях:

1. **Ясько О. М.** Використання ресурсу Інтернет у процесі формування комунікативної культури майбутніх педагогів / О. М. Ясько // Освіта на Луганщині. – 2011. – № 2(35). – С. 185 – 188.
2. **Ясько О. М.** Педагогічний потенціал ресурсу Інтернет / О. М. Ясько // Гуманізація навчально-виховного процесу : зб. наук. пр. / за заг. ред. проф. В. І. Сипченка – Вип. LVI. – Слов’янськ, 2011. – С. 209 – 214.
3. **Ясько О. М.** Мистецтво спілкування як основа комунікативної культури майбутніх учителів іноземних мов / О. М. Ясько // Зб. наук. пр. Бердян. держ. пед. ун-ту : Педагогічні науки. – 2011. – № 4. – С. 351 – 355.
4. **Ясько О. М.** Розвиток комунікативної культури майбутніх учителів іноземних мов у процесі інтерактивного навчання спілкуванню / О. М. Ясько // Наук. вісн. Донбасу (педагогічні науки) : електрон. журн. – 2012. – № 1(17). – Режим доступу : <http://nvd.luguniv.edu.ua/archiv/NN17/12yomins.pdf>
5. **Ясько О. М.** Застосування ресурсу Інтернет для розвитку комунікативної культури майбутніх учителів іноземних мов / О. М. Ясько // Вісн. Луган. нац. ун-ту імені Тараса Шевченка : Педагогічні науки. – 2013. – № 13(272). – С. 283 – 287.
6. **Yasko E. N.** The importance of future foreign languages teachers’ communicative culture formation / E. N. Yasko // Nauka i studia, Pedagogiczne nauki, Przemysl, Poland 2013. – № 33(101). – „Pedagogiczne nauki”. – С. 33 – 39.
7. **Добринець О. М.** Формування комунікативної культури майбутніх учителів іноземних мов як педагогічна проблема / О. М. Ясько // Наук. вісн. Донбасу (педагогічні науки) : наук. журн. – 2011. – № 2(14). – Режим доступу : <http://nvd.luguniv.edu.ua/archiv/NN14/11domypp.pdf>
8. **Ясько О. М.** The role of cross-cultural approach to foreign languages teaching in the process of future foreign languages teachers’ communicative culture formation / О. М. Ясько // Вісн. Луган. нац. ун-ту імені Тараса Шевченка : Філологічні науки. – 2013. – № 14(273). – С. 212 – 218.
9. **Ясько О. М.** Всесвітня мережа Інтернет як засіб формування комунікативної культури майбутніх учителів іноземних мов / О. М. Ясько // Молодий вчений. – 2014. – № 1(03). – С. 197 – 200.
10. **Добринець О. М.** Роль Інтернету в процесі формування комунікативної культури майбутніх вчителів іноземних мов / О. М. Ясько // Україна наукова – 2011 : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (Миколаїв, 17 січ. 2011 р.). – Миколаїв, 2011. – С. 92 – 93.
11. **Ясько О. М.** Комунікативна культура як складова професійної компетентності майбутніх педагогів / О. М. Ясько // Achievement of high school : матеріали за VII Междунар. науч. практ. конф. : Педагогически науки (София, Болгария, 17 – 25 November, 2011). – 2011. – Т. 16. – С.46 – 48.

12. **Ясько О. М.** Формування комунікативної культури майбутніх учителів іноземних мов як основа професійної підготовки / О. М. Ясько // Наукові дослідження – 2011 : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (Миколаїв, 17 груд. 2011 р.). – Миколаїв, 2011. – С. 41 – 42.

13. **Ясько О. М.** Роль комунікативної культури у професійній діяльності педагогів / О. М. Ясько // Педагогіка та психологія: традиції та інновації : матеріали наук.-практ. конф. (Харків, 17 – 18 лют. 2012 р.). – Х., 2012. – С. 48 – 49.

14. **Ясько О. М.** Застосування Інтернет-ресурсів у процесі професійної підготовки майбутніх учителів іноземних мов / О. М. Ясько // Теоретико-прикладні аспекти розвитку психології в Україні та за кордоном : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Одеса, 27 – 28 квіт. 2012 р.). – О., 2012 – С. 72 – 75.

15. **Ясько О. М.** Переваги застосування всесвітньої мережі Інтернет у педагогічному процесі / О. М. Ясько // Європейська наука XXI століття – 2012 : матеріали VII Міжнар. наук.-практ. конф. (Перемишль, Польща, 7 – 15 трав. 2012 р.). – Педагогічні науки: Наука і студія. – Перемишль, 2012. – С. 30 – 33.

16. **Ясько О. М.** Роль інформатизації освіти у педагогічному процесі / О. М. Ясько // Проблеми та шляхи удосконалення педагогічних та психологічних наук : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Львів, 8 – 9 лют. 2013 р.). – Л., 2013. – С. 71 – 72.

17. **Ясько О. М.** Особливості розвитку комунікативної культури майбутніх учителів іноземних мов / О. М. Ясько // Сучасні тенденції та фактори розвитку педагогічних та психологічних наук : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 8 лют. 2014 р.). – К., 2014. – С. 95 – 97.

Ясько О. М. **Формування комунікативної культури майбутніх учителів іноземних мов засобами ресурсу Інтернет.** – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти. – ДЗ „Луганський національний університет імені Тараса Шевченка”. – Старобільськ, 2017.

На основі міждисциплінарного аналізу наукової літератури розкрито сутність феномену комунікативної культури вчителя іноземної мови, обґрунтовано й схарактеризовано її структурні компоненти; висвітлено особливості та педагогічний потенціал ресурсу Інтернет як засобу формування комунікативної культури майбутніх учителів іноземних мов; розроблено критерії та показники сформованості комунікативної культури майбутніх учителів іноземних мов і діагностовано вихідний рівень її сформованості в майбутніх учителів іноземних мов; змодельовано й експериментально перевірено педагогічну технологію формування комунікативної культури майбутніх учителів іноземних мов засобами ресурсу Інтернет у процесі фахової підго-

товки; розроблено та апробовано комплекс вправ формування комунікативної культури вчителів іноземних мов на основі використання ресурсу Інтернет.

Ключові слова: майбутні вчителі іноземних мов, комунікативна культура, педагогічний потенціал ресурсу Інтернет, педагогічна технологія, комплекс вправ формування комунікативної культури вчителів іноземних мов.

Ясько Е. Н. Формирование коммуникативной культуры будущих учителей иностранных языков средствами ресурса Интернет. – На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.04 – теория и методика профессионального образования. – ГУ „Луганский национальный университет имени Тараса Шевченко”. – Старобельск, 2017.

На основе анализа понятийно-категориальной базы исследования (понятий „культура”, „коммуникация”, „общение”, „профессионально-педагогическая коммуникация”, „педагогическая культура”, „профессиональная культура педагога”), современных научных подходов к определению сущности коммуникативной культуры педагога, с учетом особенностей профессиональной деятельности учителей иностранных языков коммуникативная культура будущего учителя иностранного языка представлена как вид профессионально-педагогической культуры, многокомпонентное личностное образование, интегрирующее личностно-ценностный, когнитивный и технологический аспекты, которые реализуются в индивидуальном, предметном и профессиональном контекстах коммуникативной деятельности педагога. Определены функции коммуникативной культуры учителя иностранных языков – информационная, социально-перцептивная, интегративная, интерактивная, социокоммуникативная, регулятивная, самопрезентационная, психотерапевтическая.

Выделены структурные компоненты исследуемого феномена – личностно-ценностный, когнитивный, технологический, которые представляют реализацию индивидуального, предметного и профессионального контекстов коммуникативной деятельности учителя иностранных языков. Проанализировано особенности ресурса Интернет как средства формирования коммуникативной культуры будущих учителей иностранных языков.

Технология формирования коммуникативной культуры будущих учителей иностранных языков средствами интернет-ресурса рассматривается как процесс взаимодействия преподавателей иностранного языка со студентами, направленный на научное проектирование и поэтапную реализацию комплекса средств, которые гарантируют успех и являются адекватными индивидуальному, предметному и профессиональному аспектам коммуникативной культуры. Разработанная технология является системно-функциональным единством концептуального, целе-результативного, субъектного, содержательного, инстру-

ментального компонентов. В рамках последнего предусмотрено три этапа формирования коммуникативной культуры будущих учителей иностранных языков средствами интернет ресурса соответственно уровням усвоения учебного материала (репродуктивный, творчески-поисковый, креативный).

Основой диагностики сформированности коммуникативной культуры будущих учителей иностранных языков определены критерии – индивидуальный, предметный, профессиональный и уровни (высокий, средний, низкий).

Внедрение технологии формирования коммуникативной культуры будущих учителей иностранных языков средствами Интернет-ресурса осуществлялось в три этапа: репродуктивный, творчески-поисковый, креативный на основе комплекса упражнений с использованием средств интернет ресурса (Википедия, аутентичные тексты, электронная почта, чаты, e-mail дискуссионные группы, блог, YouTube, вебинар, еженедельный информационный бюллетень по коммуникативной культуре, веб-квест, Skype, телекоммуникационный проект), подбор которых для каждого этапа осуществлялся на основе принципов доступности, последовательности и комплементарности.

Ключевые слова: будущие учителя иностранных языков, коммуникативная культура, педагогический потенциал ресурса Интернет, педагогическая технология, комплекс упражнений формирования коммуникативной культуры учителей иностранных языков.

Yasko O. M. Formation of the future foreign languages teachers' communicative culture by means of the Internet. – Manuscript.

Dissertation for obtaining scientific degree of candidate of pedagogical sciences in speciality 13.00.04 – theory and methodology of professional education. – Luhansk Taras Shevchenko National University. – Starobilsk, 2017.

On the basis of interdisciplinary analysis of scientific literature, the essence of communicative culture phenomenon of future foreign languages teachers was revealed, its structural components were founded and characterized; the peculiarities and pedagogical potential of the Internet resource as a means of future foreign languages teachers' communicative culture formation were covered; criteria and indexes of future foreign languages teachers' communicative culture formation were determined and their culture formation output was identified. Pedagogical technology of future foreign languages teachers' communicative culture formation by means of the Internet resource in the process of professional training was worked out and experimentally checked; the system of exercises based on the Internet resource usage was developed and tested.

Key words: future foreign languages teachers, communicative culture, pedagogical potential of the Internet resource, pedagogical technology, the system of exercises for future foreign languages teachers' communicative culture formation by means of the Internet resource.